



MEMURLARIN GÖREVE BAŞLAMA TARİHİNE GÖRE PRİME ESAS KAZANCI

Akın ŞİMŞEK(*)

1 - GİRİŞ

Sigortalılara emekli aylığı bağlanmasında dikkate alınan matrahı oluşturan prime esas kazançları Emekli Sandığı uygulamasında emeklilik keseneğine esas aylık olarak adlandırılmaktaydı. 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte memurlar sosyal güvenlik açısından 2008 yılı Ekim ayı başından önce Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunanlar ve ilk defa bu tarihten sonra memuriyete başlayanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunanlar hakkında 5510 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil olmak üzere 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaya devam edilecek 2008 yılı Ekim ayı başından sonra memuriyete başlayanlar hakkında ise 5510 sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır.

Prime esas kazancın belirlenmesi açısından da memurların tabi olduğu bu iki mevzuata göre işlem yapılıncı da çok farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda da prime esas kazancın farklı şekilde tespiti kişilere bağlanacak emekli aylığı miktarını da etkilemektedir.

Bu makalede 2008 yılı Ekim ayı başından önce Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunması nedeniyle haklarında 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanan memurlar ile ilk defa bu tarihten sonra memuriyete başlayan ve haklarında 5510 sayılı Kanun hükümleri uygulanan memurların prime esas kazançlarının tespitinde ortaya çıkan farklı durumlardan bahsedilecektir.

2- 2008 YILI EKİM AYI BAŞINDAN ÖNCE EMEKLİ SANDIĞINA TABİ ÇALIŞMASI OLANLAR

Memurlar için yeni bir kavram olarak karşımıza çıkan prime esas kazanç, Emekli Sandığında emek-

(*) Kamu Yönetimi Uzmanı, Rekabet Kurumu, İdari Koordinatör

lilik keseneğine esas aylık olarak adlandırılmaktadır. Emeklilik keseneğine esas aylığın tespitine ise genel olarak 5434 sayılı Kanunun 15 inci maddesinde yer verilmiş ve aynı Kanunun Ek 70'nci maddesinde de ek göstergeye göre tespit edilen tazminat tutarlarının emeklilik keseneğine esas aylıklara ilave edilmesi öngörülmüştür. Bu durumda Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunan memurların emeklilik keseneğine esas aylıkları, emeklilik keseneğine esas aylık derece ve kademelerine ait gösterge rakamı ile personel kanunlarındaki ek gösterge rakamının döneminde tespit edilen memur maaş katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutarları, döneminde belirlenen taban aylığı tutarı, kıdem aylığı tutarı ve tazminat aylığı olarak adlandırılan ve yararlanmakta oldukları ek göstergelerine göre değişen oranlar esas alınarak en yüksek Devlet memuru aylığı (ek gösterge dahil) brüt tutarı toplamı oluşturmaktadır. Emekli ikramiyesi ödenmesinde ve emekli aylığı bağlanmasında da kişilerin emekliye ayrıldığı tarihte bu şekilde tespit edilen brüt tutarları esas alınmaktadır.

Ayrıca, 5434 sayılı Kanunun Ek 68. maddesinin "Makam tazminatı ile yüksek hakimlik tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde toplam iki yıl bulunduktan sonra emekliye ayrılanlara makam veya yüksek hakimlik ve temsil veya görev tazminatları buldukları en üst görevleri esas alınarak ödenir..." hükmü uyarınca makam veya yüksek hakimlik tazminatına müstahak görevlerde en az 2 yıl süreyle bulunduktan sonra emekliye ayrılanlara da müstahak oldukları en yüksek gösterge rakamı esas alınarak makam tazminatı ile bu tazminatların gösterge rakamları esas alınarak temsil veya görev tazminatları ödenmektedir. Dolayısıyla Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunan memurlara ödenen makam tazminatı ve bu tazminata bağlı olarak ödenen temsil veya görev tazminatlarından emeklilik keseneği alınmamaktadır. Bu açıklamalar çerçevesinde emeklilik keseneğine esas aylığın hesabında dikkate alınan unsurlar aşağıda açıklanmaktadır¹.

2.1- 5434 Sayılı Kanuna Göre Emeklilik Derece/Kademe Gösterge Aylığı

Devlet memurlarının göreve giriş derece ve kademeleri ile yükselebilecekleri derece ve kademeleri 657 sayılı Kanun veya kendi personel kanunlarına göre belirlenmiştir. Kişilerin kendi mevzuatına göre tespit edilen derece ve kademelerinin, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 43 üncü maddesinde yer alan gösterge tablosunda karşılığı olan tutarın yürürlükteki aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutar gösterge aylığını oluşturmaktadır. Memuriyete başlamadan önce SSK (5510 SK. 4/1-a) veya Bağ-Kur (5510 SK. 4/1-b) sigortalısı olarak çalışması olanların derece ve kademelerinde ise öğrenim durumları itibariyle belirlenen yükselebilecekleri dereceyi geçmemek üzere 5434 sayılı Kanunun ek 17 ve ek 18 inci maddeleri esas alınarak 657 sayılı Kanuna göre tespit edilen derece kademelerine bu süreleri de ilave edilerek bulunan derece ve kademeleri esas alınmaktadır.

2.2- 657 Sayılı Kanuna Göre Ek Gösterge Aylığı

657 sayılı Kanun ve diğer personel kanunlarında ek gösterge rakamları, hizmet sınıfları, görev türleri veya rütbeler, görev aylığına esas alınan dereceler dikkate alınarak farklı olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Devlet Memurları Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, Yükseköğretim Personel Kanunu ile Hâkim ve Savcılar Kanunu'na ekli ek gösterge cetvelleri ile anılan Kanunlara tabi personelin yararlanacakları ek gösterge rakamları tek tek sayma yolu ile belirlenmiştir. Belirlenen bu ek

¹ Şimşek Akın, "Memurların Prime Esas Kazancının Tespitinde Farklılıklar", Güncel Mevzuat, Ekim 2011, Sayı:70

gösterge rakamlarının yürürlükteki aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutar emeklilik keseneğine esas aylık içindeki ek gösterge aylığını oluşturmaktadır.

Kamu görevlilerinin emekliliklerinde uygulanacak ek gösterge rakamının belirlenmesi ise 5434 sayılı Kanunun ek 48, ek 67 ve ek 73 üncü maddelerine düzenlenmiştir. Bahsi geçen ek 48. madde ile emekli keseneğine esas ek gösterge rakamının ne şekilde tespit edileceği belirlenirken, ek 67. maddede atandıkları veya seçildikleri kadro, görev ya da derecede en az altı ay görev yapmaksızın ek göstergesi daha düşük bir kadro, görev ya da dereceye atanan veya seçilenler hariç², daha önce atanmış ya da seçilmiş oldukları kadro, görev veya aylık almış oldukları dereceler için belirlenmiş olan ek göstergelerden daha düşük ek gösterge ödenmesi gereken veya ek göstergesi olmayan bir kadro, görev veya dereceye atanan ya da seçilenlerin, daha önceden yararlanmış oldukları ek gösterge rakamı ile halen buldukları kadro, görev veya dereceye ilişkin ek gösterge rakamı arasındaki farktan kaynaklanan kesenek ve karşılık tutarının tamamının aylıklarından kesilmesi suretiyle emeklilik açısından yüksek olan ek göstergeden yararlanmaya devam etme imkanı tanınmış bulunmaktadır. Diğer taraftan 5434 sayılı Kanunun ek 73 üncü maddesiyle de Emekli Sandığı iştirakçilerinden ek göstergeli veya daha yüksek ek göstergeli bir göreve atanarlara; atandıkları görevin ek göstergesi üzerinden emekli aylığı bağlanması ve emekli ikramiyesi ödenebilmesi için, atandıkları görevin ek göstergesi üzerinden, bu göreve başladıkları tarihten itibaren en az altı ay süreyle emeklilik keseneği ve karşılığı ödenmiş olması gerektiği belirlenmiştir. Bu madde ile hükme bağlandığı üzere atandığı ek göstergeli veya yüksek ek göstergeli göreve ait ek göstergeden altı ay kesenek ve karşılık ödenmeden emekli olanlar, yüksek ek göstergeden değil bu göreve atanmadan önce emekli keseneğine esas alınan ek gösterge rakamından yararlandırılırlar. Ancak son olarak emekliye ayrılmış olan ek göstergeli veya yüksek ek göstergeli görevin,

- Bakanlar Kurulu Kararı veya müşterek kararla atanılmış bir görev olması (her türlü müşavirlik görevlerine atananlar hariç),
- İlgili mevzuatı uyarınca mesleğe özel yarışma sınavı ile girilen ve belirli süreli meslek içi eğitimden sonra özel bir yeterlilik sınavı sonunda atanan görevlerden olması,
- Emniyet Hizmetleri Sınıfına dahil bir görev olması veya,
- 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu, 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununa tabi bir görev olması yada,
- Yaş haddi, vazife malulü olma veya ölüm nedenleriyle zorunlu olarak görevden ayrılma hallerinde, Emeklilikte yüksek ek göstergeden yararlanılabilmesi için en altı ay süreyle emekli keseneği ödenmiş olmasına gerek bulunmamaktadır. Önemli olan yukarıda belirtilen istisnalar kapsamında bir görevde iken emeklilik talebinde bulunmak veya hakkında emeklilik hükümlerinin uygulanmasıdır. Aksi taktirde yani istisna kapsamında bir görevde iken altı süreyle kesenek kesilmeden düşük ek göstergeli bir göreve atanma halinde 5434 sayılı Kanunun ek 67. maddesi şartlarının taşınmaması nedeniyle yüksek ek göstergeden kesenek ödenme konusunda bir tercih yapma hakkı bulunmamaktadır.

² Sosyal güvenlik kuruluşlarına tâbi görevlerde bulunmadan veya bu kuruluşlara tâbi olarak çalışmakta iken illerin daimi komisyon üyeliğine veya belediye başkanlığına seçilen ve atananlar ile Sandıktan veya diğer sosyal güvenlik kuruluşlarından emekli, yaşlılık veya malûllük aylığı almakta iken belediye başkanlığına seçilen ve atananlarda altı ay şartı aranmamaktadır.

Altı aylık süre aranmadan en az bir ay kesenek ve karşılık ödenmiş olmasının yeterli olduğu durumlar ise;

- Haklarında herhangi bir kadroya atama işlemi gerçekleştirilmeyen yani 657 sayılı Kanunun 68/A maddesi uyarınca derece yükselmesi yapmak suretiyle ek göstergesi değişenler,
 - Yüksek ek göstergeli görevde iken altı ayı doldurmadan yaş haddi nedeniyle resen emekliye sevk edilenler veya vazife malullüğü nedeniyle görevlerinden ayrılanlar,
 - Yüksek ek göstergeli görevde iken altı ayı doldurmadan vefat edenlerin dul ve yetimlerine aylık bağlanması,
- Olarak belirtilebilir.

2.3- 657 Sayılı Kanuna Göre Kıdem Aylığı

Kıdem aylığı tutarı, emekli aylığı unsuru olarak sisteme 06.01.1992 tarihli ve 476 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan düzenleme ile girmiştir. 30.06.1989 tarihli ve 20211 sayılı Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1. maddesiyle hizmet yılları itibariyle ödenecek kıdem aylığının tespitinde kazanılmış hak aylığının hesabında değerlendirilen sürelerin esas alınması hükme bağlanmıştır.

Kıdem aylığına esas hizmet süresinin tespitinde dikkate alınan süreleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Kazanılmış hak aylıklarında değerlendirilen başarılı fiili hizmet süreleri, (olumsuz sicil alınarak geçirilen süreler dikkate alınmayacaktır)
- Muvazzaf askerlikte, okul devresi dahil yedek subaylıkta geçen süreler,
- Geçmişte çeşitli intibaklar sırasında kazanılmış hak aylığın belirlenmesinde değerlendirilen süreler,
- Devlet Memurları Kanununun 36. maddesinin “Ortak Hükümler” bölümünün (C) bendinde kazanılmış hak aylığın belirlenmesinde değerlendirilmesi öngörülen süreler,
- Devlet memurlarının bir üst öğrenimi bitirmeleri nedeniyle Devlet Memurları
- Kanununun 36. maddesinin (A.12-d) fıkrası uyarınca yapılan intibaklarda emsallerini geçtiği için kazanılmış hak aylığının tespitinde değerlendirilmemiş süreler,

Olarak belirtilebilir. Yıllar itibariyle ödenmekte olan kıdem aylığı tutarı, her tam yıl için tespit olunmuş 20 gösterge rakamının, kıdem aylığına esas hizmet süresi ile çarpımı sonucu bulunacak toplam gösterge rakamının yürürlükteki aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutarı ifade etmektedir. En fazla kıdem aylığı ödenecek süre ise 25 yıl olarak belirlenmiştir.

2.4- Memuriyet Taban Aylığı

657 sayılı Kanunun 154 üncü maddesinde belirtildiği üzere, halen 1000 olarak uygulanmakta olan memuriyet taban aylığı göstergesine uygulanacak taban aylık katsayısı dönemler itibariyle uygulanmak üzere Bütçe Kanunu ile tespit edilmektedir.

2.5- Emekli Sandığı Kanununa Göre Tespit Edilen Emeklilik Tazminatı

5434 sayılı Kanunun Ek 70 nci maddesi ile emeklilik keseneğinin tespitinde ve bu kapsamda gerek emekli aylığı gerekse emekli ikramiyesinin hesaplanmasında dikkate alınan ve ilgililerin hak kazandıkları

ri ek gösterge rakamlarına göre değişen oranlarda yansıyan söz konusu unsur, en yüksek devlet memuru olan Başbakanlık Müsteşarı'nın ek gösterge dahil brüt aylık tutarının, ek gösterge grupları itibariyle;

- Ek göstergesi 8400 ve daha yüksek olanlarda % 240'ına,
 - Ek göstergesi 7600 (dahil)-8400 (hariç) arasında olanlarda % 200'üne,
 - Ek göstergesi 6400 (dahil)-7600 (hariç) arasında olanlarda % 180'ine,
 - Ek göstergesi 4800 (dahil)-6400 (hariç) arasında olanlarda % 150'sine,
 - Ek göstergesi 3600 (dahil)-4800 (hariç) arasında olanlarda % 130'una,
 - Ek göstergesi 2200 (dahil)-3600 (hariç) arasında olanlarda % 70'ine,
 - Diğerlerinde (ek göstergesi olmayanlar ve ek göstergesi 2200'den düşük olanlar) %40'ına,
- Karşılık gelen miktarı, emekli aylığı bağlanmasına esas aylık tutarının bir unsuru olmaktadır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine göre en yüksek devlet memuru Başbakanlık Müsteşarı'dır. Başbakanlık Müsteşarı'nın ek gösterge dahil brüt aylık tutarı ise 9500 (1500+8000) gösterge rakamının aylık katsayısı ile çarpımından oluşmaktadır. Bu tutar 01.01.2013 tarihi itibariyle 1.075,10 TL'dir. Bu tutara emeklilere vergi iadesi yerine ödenen yüzde 4 ek ödeme de dahil edilmek suretiyle Emekli Sandığı emeklisi memurlar için alt sınır aylığı 1.118,10 TL olarak tespit edilmektedir.

3- İLK DEFA 2008 YILI EKİM AYI BAŞINDAN SONRA MEMUR OLANLAR

Memurlardan ilk defa 5510 sayılı Kanuna göre 4/1-c sigortalısı olanların prime esas kazançlarının hesabına ilişkin usul ve esaslara 5510 sayılı Kanununun 80 inci maddesinde yer verilmiş olup ve düzenleme gereğince aylıklarını personel kanunlarına göre alan sigortalılar için;

- 1) İlgili kanunları uyarınca aylık gösterge ve ek göstergeler üzerinden ödenen aylık tutarları,
- 2) Memuriyet taban aylık ve kıdem aylık tutarları,

3) Makam, temsil ve görev tazminatları, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 152. maddesi uyarınca ödenen tazminatlar³, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun ek 17. maddesinin (A) bendinde yer alan cetvelde belirtilen oranlar üzerinden ödenen hizmet tazminatı⁴, 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununun 12. maddesi uyarınca ödenen üniversite ödeneği, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 106. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca ödenen ek ödeme tutarları,

Esas alınmaktadır. Vekâlet veya ikinci görev karşılığında ilgili mevzuatı uyarınca yapılacak ödemeler prime esas kazancın hesabında dikkate alınmamaktadır. Kendi kanunlarında emeklilik için emsal gösterilen kadrolar olanların da emsali memurun bu unsurlar dikkate alınarak belirlenen prime esas kazanç tutarları esas alınmaktadır. Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunan memurların unsurları itibariyle karşılaştırma yapabilmek amacıyla ilk defa 4/1-c sigortalısı olanların prime esas kazancının tespitindeki farklılıklara aşağıda yer verilmiştir. Bu kapsamda ilk defa 4/1-c sigortalısı olan memurların prime esas kazançta yansıyacak kıdem aylık, taban aylık tespitleri Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunanlarla aynı olup diğer unsurlarda ise farklılık bulunmaktadır.

³ Bölge, kurum, birim, çalışma mahalli, görevin niteliği ve benzeri kriterlere dayalı olarak asıl tazminatlara ilave, ek veya ayrıca ödenen tazminatlar hariç

⁴ 28.02.1982 tarihli ve 2629 sayılı Kanun ile 17.11.1983 tarihli ve 2955 sayılı Kanuna göre tazminat veya üniversite ödeneği alanların sadece rütbelerinin karşılığı hizmet tazminatları

3.1- 657 Sayılı Kanuna Göre Derece/Kademe Gösterge Aylığı

İlk defa 5510 sayılı Kanuna göre 4/1-c sigortalısı olanların prime esas kazançlarına sadece 657 sayılı Kanun veya kendi personel kanunlarına göre belirlenen maaş ödenmesine esas aylık derece ve kademeleri esas alınmaktadır. Bu kapsamda Emekli Sandığı iştirakçilerinde olduğu gibi kişilerden varsa memuriyete başlamadan önce SSK(5510 SK. 4/1-a) veya Bağ-Kur(5510 SK. 4/1-b) sigortalısı olarak çalışması olanların derece ve kademelerinde bu sürelerinden sadece 657 sayılı Kanunun 36'ncı maddesi uyarınca kazanılmış hak aylıklarında esas alınanlar hariç olmak üzere bu süreleri prime esas kazançlarını etkilemeyecektir.

3.2- 657 Sayılı Kanuna Göre Ek Gösterge Aylığı

İlk defa 5510 sayılı Kanuna göre 4/1-c sigortalısı olanların ek göstergelerinin prime esas kazançlarında dikkate alınmasında sadece 657 sayılı Kanun veya kendi personel kanunlarına göre belirlenen ek gösterge rakamları esas alınmakta olup Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunan memurlarda olduğu gibi altı ay gibi şartlar bulunmamaktadır.

3.3- 657 Sayılı Kanuna Göre Özel Hizmet ve Diğer Tazminatlar

İlk defa 5510 sayılı Kanuna göre 4/1-c sigortalısı olanların da prime esas kazançlarına 5434 sayılı Kanunun Ek 70 nci maddesinde olduğu gibi nazari olarak tespit edilen bir tazminat tutarı ilave edilmekte olup fiilen taraflarına 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 152 nci maddesi uyarınca ödenen özel hizmet tazminatı, eğitim, öğretim tazminatı, din hizmetleri tazminatı, emniyet hizmetleri tazminatı, mülki idare amirliği özel hizmet tazminatı, denetim tazminatı, adalet hizmetleri tazminatı veya personel kanunlarına göre bu nitelikte ödenen tazminatlar esas alınmaktadır.

3.4- Makam ve Temsil veya Görev Tazminatı

Emekli Sandığı iştirakçiliği bulunan memurların emeklilik keseneğine esas aylıklarına makam tazminatı ile bu tazminata bağlı olarak ödenen temsil veya görev tazminatları yansıtılmamakta dolayısıyla bu tazminat ödemelerinden kesenek kesilmemekte iken ilk defa 5510 sayılı Kanuna göre 4/1-c sigortalısı olanlara yapılan bu tazminat ödemeleri doğrudan prime esas kazançlarına dahil edilmekte ve bu kapsamda da bu tazminatlardan prim kesilmektedir.

4- DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Makalede yer verilen mevzuat hükümleri ve diğer açıklamalardan da görüldüğü üzere Emekli Sandığına tabi memurlar ile ilk defa 4/1-c sigortalısı olan memurların prime esas kazançlarının tespitinde özellikle özel hizmet tazminatları veya personel kanunlarına göre bu kapsamda ödenen tazminatlar ve makam ve temsil veya görev tazminatlarının yansımaları çok farklıdır.

Bu kapsamda da prime esas kazançlara yansımalarından kaynaklanan farklılığından dolayı tazminatların emekli aylığına yansımaları da farklı olacaktır. İlk defa 4/1-c sigortalısı olanlar bu açıdan en fazla kaybı makam tazminatı ile bu tazminata bağlı olarak ödenen temsil veya görev tazminatının emekliliğe yansımada yaşayacaklardır.